

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В ПРАВІ УКРАЇНИ

Кравченко Яна

студентка 3-го курсу юридичного факультету КНУ імені Тараса

Шевченка

Науковий керівник:

Вінник О.М.

доктор юридичних наук професор кафедри господарського права КНУ

імені Тараса Шевченка

Сьогодні інститут довірчої власності застосовується в найрізноманітніших сферах правового життя: для управління цінними паперами та захисту інтересів їх володільців; для здійснення банками, фінансовими компаніями трастових операцій тощо. Традиційно прийнято вважати, що даний інститут виник в Англії в XII – XIII столітті. І хоча інститут довірчої власності виникає в англосаксонській правовій системі, відповідність інституту довірчої власності потребам сучасного торгового обігу, розвиненим фінансовим стосункам зумовили її поширення у країнах з континентальною системою права. В Україні довірча власність є новим інститутом (який був введений у 2003 році) , українське законодавство не знало його до цього і тому законодавче регулювання інституту на даному етапі викликає багато дискусій. Хоча ще в 1993 р. був виданий Декрет КМУ «Про довірчі товариства», в якому були використані елементи довірчої власності . Декрет визначає довірчим товариством - товариство з додатковою відповідальністю, яке здійснює представницьку діяльність відповідно до договору, укладеного з довірцями майна щодо реалізації їх прав власників. Варто згадати і про негативні наслідки, що мали місце через запровадження такого спотвореного трасту – «факти зловживань та шахрайства з фінансовими ресурсами, що спричинило значні матеріальні і моральні збитки громадянам, завдало шкоди майновим інтересам держави», як зазначено в Постанові КМУ від 1.11.95 №873 «Про результати комплексних перевірок діяльності довірчих товариств». Окрім ЦКУ та зазначеного Декрету норми про довірчу власність ми знаходимо в ЗУ «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні

сертифікати», а також в ЗУ «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю». Варто зазначити, що є як прихильники введення в Україні права довірчої власності, так і критики таких поспішних дій українського законодавця. Так само немає однастайності щодо питання: довірча власність – це особливий вид права власності, речового права чи все-таки це зобов'язальні відносини, що виникають на основі договору?

Прихильником введення в Україні права довірчої власності є Р. Майданик, який визначає, що довірча власність є різновидом «цільового» речового права і правова форма здійснення економічного відношення «управління власністю» у визначеному інтересі (переважно або виключно в чужому). При цьому вказується, що довірче управління є лише способом здійснення власником належних йому правомочностей. Р. Майданик договір управління майном визначає формою реалізації довірчої власності. Проте критики такого підходу зазначають, що довірча власність як інститут, що виник в рамках англосаксонської системи права є чужим для країн континентальної системи права, в тому числі і України. Тим не менше, ч. 2 ст. 316 ЦКУ визначає довірчу власність як особливий вид права власності, який виникає на підставі закону або договору. Очевидно, що кодекс проголошує довірчу власність самостійним видом права власності. Проте вже відкривши ч. 5 ст. 1033 ЦКУ ми знаходимо норму, відповідно до якої договір про управління майном не тягне за собою переходу права власності до управителя на майно, передане в управління, хоча тут же вказується, що управитель, якщо це визначено договором про управління майном, є довірчим власником цього майна. Тобто ми бачимо, що статті ЦКУ протирічать самі собі. При оцінці юридичної конструкції права довірчої власності з властивих континентальному правопорядку підходів неминуче стикаємося з парадоксальною ситуацією, оскільки жоден з учасників цих правовідносин володіє не всією сукупністю правомочностей власника, а лише певною їх частиною. Виходить, що єдине право власності ніби «розщеплюється» між кількома суб'єктами і тому неможливо сказати, хто ж усе таки з них є власником переданого у довірчу власність майна. В

континентальній системі права теорія речових прав не допускає одночасного права власності на один об'єкт. Цікаво, що в Російській Федерації в 1993 році теж було введено інститут довірчої власності, проте він там так і не прижився. Російські вчені, зокрема Є. А. Суханов зазначали, що траст не можна відносити ані до речових, ані до зобов'язальних прав, оскільки такий поділ майнових прав невідомий правопорядку, що його породив». На нашу думку, введення в українське законодавство поняття довірчої власності не було узгоджено з вже існуючими правовими інститутами, які регулюють подібні відносини. Вважаємо, що довірча власність не є речове право як таке, адже виникаючи на підставі договору управління майном, довірча власність має наперед встановлений час свого існування – строк дії договору, крім того такий договір може бути в будь-який момент розірваний установником управління за умови виплати управителю плати, передбаченої договором. Крім того, всі правомочності управителя щодо майна є більше обов'язками управителя на користь вигодонабувача, ніж його правами щодо даного майна. Хоча управитель і виступає у правовідносинах, об'єктом яких є ввірене йому майно, від власного імені, проте він зобов'язаний повідомляти свого контрагента, що він є лише управителем, а не власником, інакше управитель зобов'язується перед третіми особами особисто. Все це доводить, що дані відносини є зобов'язальними фідуціарними відносинами, за якими управитель майна зобов'язаний здійснювати управління майном установника на користь вигодонабувача і має право вимагати оплати його дій, а установник в свою чергу зобов'язаний оплатити послуги управителя і має право вимагати належного здійснення ним своїх обов'язків. Тому, на нашу думку, сьогодні перед українським законодавцем стоїть проблема узгодження понять «довірча власність» і «довірче управління», адже фактично вони збігаються.